

## Ἡ ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ ΒΥΡΩΝΟΣ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ

(Ἐνα ποίημά του καὶ μία ἀπάντησις τοῦ Σολωμοῦ)

Ἑπὶ Γεωργίου Μπόνου, Διδ)λου Λευκοχώματος

Ὁ μέγας ποιητὴς λόρδος Βύρων, ὁ γνωστὸς Ἄγγλος φιλέλληγν πού ἐγεννήθη τὸ 1788 καὶ ἀπέθανε εἰς τὸ Μεσολόγγι τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1824 κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, ἦλθε διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1809 εἰς ἡλικίαν μόλις 21 ἐτῶν.

Ὁ Βύρων ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας εἶχε ἀγαπήσει τὴν χώραν μας, διότι εἶχε μελετήσει τὴν μεγάλην καὶ ἐνδοξὴ ἱστορίαν της. Εἶχε μελετήσει ἐπίσης τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας ποιητάς. Γνώστης δὲ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης εἶχε ἀμείνον ἐπαφὴν μὲ τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ γράμματα.

Πλούσιος ἦτο, ἀριστοκράτης ἐπίσης, φωτεινὸν πνεῦμα καὶ σφραγιδα δωρεᾶς εἶχε. Ἐπομένως ὁ ποιητὴς Μύρων εἶχε καὶ οἰκονομικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνεσίαν. Φύσις δὲ ἀνήσυχος καὶ φιλελευθέρα συνεχῶς ἐπροβληματιζέτο. Ἐτέρπετο ἐπίσης καὶ μὲ τὰς περιπετείας. Ἐτσι ὁ θαρραλέος αὐτὸς ποιητὴς, παρὰ τὴν σωματικὴν του ἀναπηρίαν ἀποφασίζει νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ λάβῃ μιὰ πρώτη ἐπαφὴ καὶ μιὰ ἀμεινον γέυσι τοῦ ἀρχαίου, τοῦ ἱεροῦ καὶ πολυθασανισμένου αὐτοῦ τόπου.

Εἰς τὰς 26 Σεπτεμβρίου 1809 μαζὶ μὲ τὸν στενὸν του φίλον Χομπχάους καὶ τοὺς ὑπηρέτας του φθάνει εἰς τὰς Πάτρας. Λέγεται ὅτι μαζὶ του ἔχει ἀκόμη καὶ ἑκατὸ πέννας, δύο γαλόνια μελάνι καὶ πολλὰς δεσμίδας λευκὸ χαρτί.

Διὰ πρώτην φοράν εὐρίσκειται εἰς

τὴν ἐνδοξὴν, αἵματοβαμμένη καὶ τουρκοκρατουμένη ἐλληνικὴ γῆ. Ποῖος γνωρίζει τὰς πρώτας ἐντυπώσεις; Ποῖα συναισθήματα νὰ κυριάρχησαν εἰς τὸν φιλελεύθερον ψυχικὸν του κόσμον; Θὰ μᾶς τὸ εἴπῃ ὁ ἴδιος πρὸ κάτω εἰς μίαν δραματικὴν του στιχομυθίαν μὲ κάποιον Ἀθηναῖον.

Μετὰ τὰς Πάτρας ἐπισκέπτεται τὴν Πρέβεζα καὶ ἀκολούθως τὰ Ἰωάννινα. Ἐκεῖ συναντᾶται μὲ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ. Ἀργότερα ἐπανέρχεται εἰς Πάτρας καὶ συνεχίζει τὸ ταξίδι του πρὸς τὸ Αἴγιον. Μὲ πλοίαριον διαπεραιώνεται εἰς τὸ μικρὸν λιμάνι τῆς Ἰτέας διὰ νὰ προσκυνήσῃ εἰς τοὺς Δελφοὺς. Κατὰ τὴν ποραραμονὴν του εἰς τὸ ἱερὸν αὐτὸν τόπον τοῦ Ἀπόλλωνος παρτήρησε ὁ ποιητὴς τὴ ἐξῆς ἀξιοπερίεργον: Δώδεκα ἀετοὶ διεγράψαν κύκλους εἰς τὸν ἀέρα ὑπεράνω τῆς Κασταλίας πηγῆς. Ὁ ποιητὴς τόσο πολὺ ἐνεθουσιάσθη μὲ τὸ παράδοξον, ὅσον καὶ ἀνέλπιστον αὐτὸ θέαμα, ὥστε ἀμέσως ἔδωσε τὴν ἐξήγησιν, ὅτι τὸ γεγονός πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς καλὸς οἰωνός. Ὁ Ἀπόλλων, ἀνεφώνησε, δέχεται μὲ εὐμένειαν τὸ προσκύνημά μου αὐτὸ εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον χώρον.

Εἰς τὰς 24 Δεκεμβρίου 1809, παραμονὴ τῆς μεγάλης Χριστιανικῆς ἐορτῆς φθάνει εἰς Ἀθήνας μέσω Λεβαδείας. Ἡ σημερινὴ πρωτεύουσα τῆς πατρίδος μας δὲν ἦτο τότε παρὰ ἓνα μέγαλο χωριό. Εἰς Ἀθήνας, εἰς τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς, ὁ Βύρων παραμένει ἀρκετοὺς μῆνας. Ἐνοικιάζει:

δωμάτιον εἰς τὴν οἰκίαν τῆς κυρίας Θεοδώρας Μακρῆ, χήρας ἄγγλου ὑποπρόξενου. Ὁ δὲ πρόξενος τῆς Γαλλίας Φωβέλ ἀναλαμβάνει νὰ συνοδεύσῃ καὶ νὰ ξεναγήσῃ τὸν Βύρωνα εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἀττικὴν.

Ἀνέρχεται πρῶτα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐκεῖ θαυμάζει ὄλο τὸ ἀρχαῖον μεγαλεῖον καὶ κάλλος. Ἀπὸ τὸ φωτισμένον μυαλό του διέρχεται ὀλόκληρον τὸ ἔνδοξον καὶ ἱστορικὸν παρελθὸν τῆς χώρας ποῦ τὸν φιλοξενεῖ. Σκέπτεται τὸν δημιουργὸν τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος Περικλῆ, τοὺς μεγάλους καλλιτέχνας καὶ κάτω ἀπὸ τὴν σκιά τοῦ ἱεροῦ βράχου τοὺς τραγικοὺς ποιητὰς Αἰσχύλον, Σοφοκλῆ καὶ Εὐριπίδην. Καὶ ἐνῶ ἐσκέπτετο ὅλα αὐτὰ βλέπει κατὰ τοὺς περιπάτους του εἰς τὸν ἱερὸν βράχον, κοντὰ εἰς τοὺς περιλαμπροὺς ναοὺς τῆς κλασσικῆς Ἑλλάδος, τὴν τουρκικὴν φρουρά, τοὺς Τούρκους στρατιώτας ποῦ ἐδῶ καὶ 350 περίπου χρόνια ἔχουν σκλαβώσει τὴν τρισέβδοξην ἑλληνικὴν χώραν.

Ἀπομακρύνεται, κάθεται εἰς κάποιον μάρμαρον καὶ σκέψεις ἀπαισιόδοξες περνοῦν ἀπὸ τὸ μυαλό τοῦ φιλελευθέρου αὐτοῦ νέου, ποῦ ἀργότερα ἦλθε εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς συντηρητικοὺς συμπατριώτας του διὰ τὸ κατάντημα τῆς τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος. Λέγεται ὅτι ἐκεῖ ἐπληροφόρηθη τὴν κλοπὴν τῶν μαρμάρων καὶ τῆς Καρυάτιδος ἀπὸ τὸ Ἐρεχθεῖον ὑπὸ τοῦ Ἐλγίνου, ἄγγλου πρεσβευτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀργότερα εἰς ποιήματά του στιγματίζει καὶ καυτηριάζει τὴν πράξιν αὐτὴν τοῦ συμπατριώτου του.

Μίαν ἄλλην ἡμέραν καθὼς περιφέρεται εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηναίων συναντᾷ ἓνα νεαρὸν Ἀθηναῖον καὶ τὸν κατηγορεῖ διὰ τὴν ὑποταγὴν του εἰς τοὺς Τούρκους. Μεταξὺ τῶν μάλιστα διεξάγεται καὶ ἡ ἀκόλουθος στιχομυθία, ποῦ ἀξίζει νὰ τὴν ἀναφέρωμεν:

— Τί νὰ κάμω; ἀποκρίνεται ὁ νεαρὸς Ἀθηναῖος.

— Δοῦλε; τοῦ φωνάζει μὲ ὄργισμένην καὶ δικαιολογημένην ἰσως ἀγανάκτησιν ὁ Βύρων, εἶσαι ἀνάξιος νὰ λέγῃσαι Ἕλληνα. Τί μπορεῖς νὰ κάνῃς; Νὰ ἐκδικηθῇς!

Εἰς τὰς ἐπισκέψεις του εἰς Ἀττικὴν συμπεριέλαβε καὶ τὸ Σούνιον. Ἐκεῖ, ποῦ κατὰ τὰ νεώτερα χρόνια ὁ Λευκαδίτης ποιητῆς Σικελιανὸς ἐνεπνέετο καὶ συνέθετε τὰ μεγαλόπνοα ἔργα του, ὁ Βύρων ἐκάθισε, ἀγνάντεψε, ἐχάρηκε τὴν γαλήνην τοῦ ἀκρωτηρίου, ἐνοιωσε μεγάλη εὐτυχία μονάχος καὶ ἔγραψε τὸ ὄνομά του εἰς τοὺς στύλους σὰν μικρὸ παιδί διὰ νὰ θυμίζουσαν τὸ πέρασμά του εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, ὅπως μᾶς λέγει ὁ βιογράφος τοῦ Ἀντρέ Μωρουᾶ. Ἀπὸ τότε, λέγουσαν, ὁ Βύρων ἄρχισε νὰ ἀγαπᾷ τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ σκέπτεται σοβαρὰ τὸν σκλαβωμένον ἑλληνικὸν λαὸν ποῦ κατοικοῦσε εἰς τὴν ὠραίαν αὐτὴν χώραν.

Ὁ Βύρων ἦτο φύσις προικισμένη μὲ εὐγενεῖς ιδιότητες, θαρραλέος, ἀγαθός, γενναϊόδωρος καὶ φιλελεύθερος μαχητής. Ἔτσι τὸν χαρακτηρίζουσαν οἱ ἐρευνηταὶ του. Μισοῦσε τὴν τυραννίαν καὶ ἦτο πρόθυμος — ὅπως τὸ ἀπέδειξε λίγα χρόνια ἀργότερα μὲ τὴν δευτέραν ἐπισκεψίν του εἰς τὴν Ἑλλάδα — νὰ θυσιάσῃ περιουσίαν, ἀνέσεις καὶ τὴν ζωὴν του ἀκόμη μὲ τὸν τραγικὸν του θάνατον εἰς τὸ Μεσολόγγι τὸ 1824. Καὶ ὅλα αὐτὰ διὰ τὸν ἱερὸν ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους τόσοσον ἐλάτρευε καὶ τόσοσον ἀγαποῦσε διὰ τὸ ἱστορικὸν καὶ ἔνδοξον παρελθὸν των.

Κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὰς Ἀθήνας δὲν παρέλειψε ὁ Βύρων καὶ τὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἐρωτηθῇ. Ὁ μέγας αὐτὸς καρδιοκατακτητής, ποῦ λίγα χρόνια ἀργότερα εἰς τὴν πατρίδα του Ἀγγλίαν ἐδημιούργει μὲ τὴν παρουσίαν του εἰς τὰ σαλόνια τῆς ἀριστοκρατικῆς κοινωνίας τοῦ Λονδίνου ἔρωτας καὶ σκάνδαλα μὲ τίς λαῖδες, μίσεις καὶ ἐκ-

λεκτές φιλολογοῦσες λουδρέζες, ἔβλεπε ἐδῶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν τίς νεαρὲς γυναῖκες, τίς ὁμορφες κοπέλλες, μὲ τὴν μεσογειακὴν θέρμη καὶ χάρη, μὲ τὴν φρεσκὰδα τοῦ λουλουδιοῦ ποῦ θρίσκειται εἰς τὴν καλὴν του ὥρα, ἔβλεπε τίς νέες αὐτὲς κοπέλλες νὰ χορεύουν κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα καὶ νὰ χύνουν ἀπὸ τὰ μάτια των λάμψιν.

Ταυτοχρόνως ὅμως ἀρχίζουν καὶ τὰ ἰδικὰ του μάτια νὰ χύνουν πικρὰ δάκρυα. Τότε οἱ ἐρωτικὲς σκηνὲς καὶ ὁ θαυμασμὸς πρὸς τίς ὠραῖες ἀτθίδες ἀρχίζει νὰ παραμερίζεται καὶ νὰ κυριαρχεῖται ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα του. Ἡ συναισθηματικὴ του φύσις τὸν ὀδηγεῖ εἰς σκέψεις καὶ συλλογισμοὺς ἀπαισιοδόξους καὶ ὠργισμένους ἀπὸ παραφροσύνην σκέπτεται ὅτι οἱ ὠραῖες αὐτὲς κοπέλλες, πάλιν δούλους θὰ γεννήσουν καὶ πάλιν δούλους θὰ θηλάσουν ἀπὸ τὰ στήθη τὰ ἰδικὰ των.

Ὁ Βύρων «ὁ ὁποῖος εἶχε θαυμάσει τὴν Ἑλλάδα ὡς φύσιν καὶ ὡς ἀνάμνησιν», τώρα μὲ μιὰ τάσι ἀπαισιοδοξίας κλαίει καὶ τραγουδᾷ τὴν Πατρίδα ποῦ τρέφει δούλους καὶ τὸ κατάντημα τῶν Ἑλληνίδων, ποῦ εἶναι προωρισμένους χρόνια καὶ χρόνια νὰ γεννοῦν καὶ νὰ θηλάζουν ραγιάδες. Ἐμπνέεται ἀπαισιοδόξους σίχους. Ἔτσι εἰς τὴν τρίτην ὠδὴν τοῦ μεγαλοπνόου ποιητικοῦ του ἔργου: «Δὸν Ζουάν» παριστάνει ἓνα Ἑλληνα ποιητὴν, ὅπου ἀπελπισμένος καὶ παραπονεμένος διὰ τὴν σκλαβίαν τῆς πατρίδος του, ἔχει ἔμπρὸς του ἓν κρασοπότηρον καὶ λέγει τὰ ἀκόλουθα λόγια: «Οἱ γυναῖκες σας χορεύουν ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν ἥσκιον, βλέπω τὰ θέλγητρα τῶν ματιῶν τους, ἀλλὰ ὅταν συλλογίζωμαι ὅτι θὰ γεννήσουν σκλάβους, γεμίζουν τὰ μάτια μου δάκρυα. Ἴδου οἱ στροφές:

Πλήρη πάλιν οἴνου Σάμου,  
πλήρη θέλω τὴν φιάλην.  
Βλέπω νέας εἰς τὰ δένδρα,  
χορευούσας ἐν σκιᾷ.

Καὶ τοὺς μαύρους ὀφθαλμοὺς των  
λάμψιν χύνοντας μεγάλην.  
Ἄλλ' οἱ δικοί μου κλαίουν,  
χύνουν δάκρυα πικρά,

ἐπειδὴ, ἐνῶ τὰς βλέπω,  
συλλογίζομαι φρυάττων,  
ὅτι δούλους θὰ θηλάσουν  
μὲ τὰ στήθη τὰ ἰδικὰ των!

Ὁ Ἐθνικός μας ποιητὴς Σολωμὸς, ὁ Βύρων αὐτὸ τῆς Ἀνατολῆς κατὰ ἓνα χαρακτηρισμὸν, εἰς μίαν ἐνότητα τοῦ Ἵμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν ἀντιθέτως μὲ αἰσιοδοξίαν καὶ μὲ γνησίαν ἑλληνικὴν διάθεσιν ἀπαντᾷ, ὅστερα ἀπὸ 14 χρόνια τὸν Μάϊον τοῦ 1823 ἐποχὴν ποῦ ἔγραψε τὸν Ἵμνον εἰς τὸν λόφον τοῦ Στράνη εἰς τὸ μυροδόλον νησί τῆς Ζακύνθου εἰς τὰς ἀπελπισμένας, ὁμολογοῦ μὲνως, ποιητικὰς στροφὰς τοῦ Ἀγγλοῦ ποιητοῦ.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δράμαλη, γράφει ὁ διακεκριμένος ἐρευνητὴς τοῦ Σωλομικοῦ ἔργου καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Νικ. Τωμαδάκης, ἐντοπισμένη εἰς τὴν μάχην τῆς Κορίνθου, ἔπου ἡ πείνα καὶ τὸ θανατικὸ κάνουν καὶ αὐτὰ τὸ ἔργον των, δίδει εἰς τὸν ποιητὴν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀνασκευάσῃ τὴν παλαιότεραν αὐτὴν γνώμην τοῦ Βύρωνος.

Βλέπει λοιπὸν ὁ Σολωμὸς κάτω ἀπὸ τοὺς ἥσκιους τῶν δένδρων νὰ στήνουν χορὸ κρινοδάκτυλες παρθένες καὶ σκέπτεται πὼς θὰ γεννήσουν ὄχι ραγιάδες, ἀλλὰ παιδιὰ, ποῦ θὰ θηλάσουν γάλα ἐλευθερίας καὶ παλληκαρίας. Ὁ ἔθνικός μας ποιητὴς βλέπει τίς ἑλληνίδες κοπέλλες ποῦ χορεύουν, κοπέλλες μὲ ὠραῖα μάτια ἐρωτικὰ καὶ ἄλλες μὲ μαύρα καὶ ἄλλες ὀλόχρυσά μαλλιά. Ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ ἀναγαλλιᾷζει πὼς ὁ κόρφος κάθε μιᾶς γλυκοβύζαστο ἐτοιμάζει γάλα ἀνδρείας καὶ ἐλευθερίας.

Ὁ ποιητὴς δὲν κρατᾷ εἰς τὰ χέρια του κρασοπότηρον τῆς λήθης, ἀλλὰ γίνεται ὕμνωδὸς τῆς Ἐλευθερίας. Ἡ

ἰδία ἢ Ἐλευθερία καμαρώνει τὶς κρινο  
δάκτυλες παρθένες. Τὸ λουλούδι τῆς  
χαρᾶς ξεφυτρώνει ἀπ' τῆ γῆ, ποὺ ποτί-  
σθηκε καὶ καθαγιασθηκε μὲ τὸ αἷμα τῆς  
Ἐλευθερίας.

Ἴδου οἱ στροφές τοῦ Σολωμοῦ:

Στῆ σκιά χεροπιασμένες,

στῆ σκιά βλέπω κι' ἐγὼ

κρινοδάκτυλες παρθένες

ὅπου στήγουνε χορό.

Στὸ χορὸ γλυκογυρίζουν

ὠραῖα μάτια ἐρωτικά,

καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν

μαῦρα, δλόχρυσά μαλλιά.

Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιᾶζει,

πὼς ὁ κόρφος κάθε μιᾶς

γλυκοβύζαστο ἐτοιμάζει

γάλα Ἀνδρείας κι' Ἐλευθερίας!

**ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΙΟΝΟΣ**